

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
นักศึกษาระดับปริญญาตรีนั้น จะเสนอเนื้อหาตามลำดับดังต่อไปนี้

ทฤษฎีผลสัมฤทธิ์และความหมายของคำว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

องค์ประกอบด้านสถานภาพของนักศึกษา เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

เกรดเฉลี่ยสะสมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

อันดับที่ของการเลือกโปรแกรมวิชาที่สอบเข้าเรียนได้

โปรแกรมวิชาที่เรียน

องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา

ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา

รายได้ของผู้ปกครอง

สถานภาพสมรสของบิดามารดา

จำนวนสมาชิกในครอบครัว

องค์ประกอบด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

นิสัยในการเรียน

เจตคติ

ทฤษฎีผลสัมฤทธิ์และความหมายของคำว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ หรือ ความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก ซึ่งเป็นผลของการกระทำที่ต้องอาศัยความสามารถทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายจึงจะทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จ ได้มี นักจิตวิทยาและนักการศึกษาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องผลสัมฤทธิ์ไว้หลายคน เช่น กูด และ โบฟี (Good and Brophy, 1977 : 346-348, อ้างถึงใน ชญาณิชชู้ ทุกเดือน, 2536 : 13) ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องผลสัมฤทธิ์ บุคคลบางประเภทอาจจะประสบความสำเร็จได้มากกว่าคนอื่นทั้ง ๆ ที่มีความเฉลียวฉลาด และมีทั้งทักษะทางกายภาพที่คล้ายคลึงกัน แต่นักจิตวิทยาบางท่านก็เชื่อว่าอาจเป็นเพราะบุคคลนั้นมีความต้องการที่จะประสบความสำเร็จมากกว่าบุคคลอื่น หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ความสำเร็จเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการดำเนินชีวิตมากกว่า เป้าหมายอื่น ๆ ของบุคคลโดยที่แมกเคลแลนด์ (McClelland) เป็นผู้หนึ่งที่สนใจศึกษาเรื่อง ความต้องการประสบความสำเร็จของบุคคล โดยใช้แบบทดสอบ Thematic Apperception Test (TAT) เป็นเครื่องมือในการวัดความต้องการในการประสบความสำเร็จของบุคคล ผลการศึกษาพบว่าผู้ทดสอบที่ทำคะแนนได้สูงมีแนวโน้มที่จะกำหนดเป้าหมายและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเร็วก่อนข้างสูง

กูด (Good, 1973 : 7) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ คือ "การทำให้สำเร็จ (Accomplishment) หรือ ประสิทธิภาพทางการกระทำในทักษะที่กำหนดให้หรือในด้านความรู้ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Attained) การพัฒนาทักษะในการเรียน ซึ่งอาจพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดให้ คะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ หรือทั้งสองอย่าง

อนาสตาซี (Anastasi, 1982 : 148) กล่าวว่าไว้พอสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางด้านสติปัญญา และองค์ประกอบทางด้านที่ไม่ใช่สติปัญญา อันได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม แรงจูงใจ และองค์ประกอบที่ไม่ใช่สติปัญญาอื่น ๆ

ไอแซงค์ อาร์โนลด์ และไมลีย์ (Eysenck, Arnold and Mcilii, 1972 : 6) ให้ความหมายคำว่าผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำที่ต้องอาศัยความสามารถทั้งทางร่างกายและทางสติปัญญา ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการเรียน โดยอาศัยความสามารถเฉพาะตัวบุคคล ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอาจได้มาจากกระบวนการที่ไม่ต้องอาศัยการทดสอบ เช่น การสังเกตหรือการตรวจการบ้าน หรืออาจได้ในรูปของเกรดจากโรงเรียน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการ

การที่ซับซ้อน และระยะเวลาอันยาวนานพอสมควร หรืออาจได้จากการวัดแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่วไป

ชวาล แพรัตกุล (2516 : 15) กล่าวสรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จด้านความรู้ ทักษะและสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของสมอง นั่นคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ อย่างน้อยสามสิ่งคือ ความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพทางสมองด้านต่าง ๆ

เดโช สวานานนท์ (2520 : 3) กล่าวสรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ (Achievement) หมายถึง ความสำเร็จที่ได้รับจากความพยายามจากการลงแรง เพื่อมุ่งในจุดหมายปลายทางที่ต้องการ หรืออาจหมายถึง ระดับของความสำเร็จที่ได้รับในแต่ละด้านโดยเฉพาะ หรือระดับความสำเร็จที่ได้รับโดยทั่ว ๆ ไป

ไพศาล หวังพานิช (2526 : 89) กล่าวสรุปว่า ผลสัมฤทธิ์ (Achievement) หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Academic Achievement) หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคล อันเกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกฝน อบรม หรือจากการสอน

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530 (2530 : 529) ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า หมายถึง ผลสำเร็จ

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จในการที่จะพยายามเข้าถึงความรู้ ซึ่งเกิดจากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามมาก ทั้งองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา และองค์ประกอบที่ไม่ใช่สติปัญญา แสดงออกในรูปของคะแนน หรือเกรดเฉลี่ยสะสม ซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้ด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทั่วไป

เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ทำการศึกษาค้นคว้า และสรุปผลว่า องค์ประกอบเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถจำแนกออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

- 1) องค์ประกอบเกี่ยวกับสติปัญญา (Intellective Factors)
- 2) องค์ประกอบที่ไม่เกี่ยวกับสติปัญญา (Nonintellective Factors) ดังจะเห็นได้จาก

แนวคิดและงานวิจัยดังนี้

ทราเวอร์ (Traver, 1955 : 396, อ้างถึงใน คุณฎี ภาษา, 2537 : 17) ให้ความเห็นว่า การทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยตัวแปรทางด้านสติปัญญามีค่าสูงไม่เกิน .7 หมายความว่า ในการทำนายนี้จะทำนายได้ถูกต้องเพียงประมาณร้อยละ 50 ส่วนที่เหลือต้องอาศัยตัวแปรอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวแปรทางสติปัญญามาวัด เช่น การปรับตัว เจตคติต่อสถาบันที่เรียนและอาจารย์ที่สอน

เคลาส์ไมเออร์ (Klausmeir, 1961 : 28-29) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการเรียน ได้เสนอรูปแบบของ องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าประกอบด้วยคุณลักษณะของผู้เรียน คุณลักษณะของครูผู้สอน คุณลักษณะทางกายภาพ พฤติกรรมระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน คุณลักษณะ ของกลุ่ม และแรงจูงใจภายนอก เขาได้สรุปว่า คุณลักษณะของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการ อธิบายถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งองค์ประกอบที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนประกอบด้วย

- 1) ความพร้อมทางสมอง ที่เกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญา และความสามารถ ทางด้านความรู้ ความคิด รวมทั้งพื้นฐานความรู้เดิม
- 2) ความพร้อมทางกายภาพ ที่เกี่ยวกับความสามารถทางทักษะ รวมทั้งสุขภาพ
- 3) คุณลักษณะทางจิตใจ ที่รวมความสนใจ ทศนคติ ค่านิยม และบุคลิกภาพ
- 4) เพศ
- 5) อายุ
- 6) ภูมิหลังทางครอบครัวและสังคม

แมดดอกซ์ (Maddox, 1963 : 9, อ้างถึงใน คูมฎี ภาษา, 2537 : 18) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางสติปัญญา และความสามารถทางสมอง ร้อยละ 50-60 ขึ้นอยู่กับนิสัยในการเรียนที่ดี ร้อยละ 30-40 และขึ้นอยู่กับโอกาสและสิ่งแวดล้อม อื่น ๆ อีกร้อยละ 10-15

บลูม (Bloom, 1976 : 167-176) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนไว้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) พฤติกรรมด้านความรู้ความคิด (Cognitive Entry Behavior) หมายถึง ความ สามารถทั้งหลายของผู้เรียนที่ทำให้เขาเรียนได้ ซึ่งประกอบด้วยความถนัดและพื้นฐานความรู้เดิม ของผู้เรียน
- 2) คุณลักษณะด้านจิตพิสัย (Affective Entry Characteristics) หมายถึง สภาพการณ์ หรือแรงจูงใจ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ใหม่ ได้แก่ ความสนใจและเจตคติที่มีต่อเนื้อหาวิชา และคุณลักษณะบุคลิกภาพ ซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ ทางด้านจิตพิสัยนี้บางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ บางอย่างก็คงอยู่
- 3) คุณภาพทางการสอน (Quality of Instruction) หมายถึง การได้รับคำแนะนำ การมี ส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเสริมแรงจากครู การแก้ไขข้อผิดพลาด และรู้ผลว่าตนเองกระทำ ได้ถูกต้องหรือไม่

บลุม ได้สรุปว่า ตัวแปรทางด้านความรู้ความคิด ตัวแปรทางด้านจิตพิสัย และตัวแปรทางด้านคุณภาพการสอน สามารถอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 50, 25, และ 25 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ถ้านำตัวแปรทางด้านความรู้ความคิดและตัวแปรทางด้านจิตพิสัยรวมกัน เมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ สามารถอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ร้อยละ 65 เมื่อรวมตัวแปรทั้งสามด้านเข้าด้วยกันสามารถอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ถึงร้อยละ 90

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา และองค์ประกอบในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งงานวิจัยที่ทำในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งจะพบว่า มีองค์ประกอบ ตัวแปรที่ศึกษาแตกต่างกันไป ซึ่งสามารถสรุปได้แยกตามตัวแปรดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบด้านสถานภาพของนักศึกษา

เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเกรดเฉลี่ยสะสมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตัวแปรอันดับที่ของการเลือกโปรแกรมวิชาที่สอบเข้าเรียนได้ ตัวแปรโปรแกรมวิชาที่เรียน ดังนี้

1.1 เกรดเฉลี่ยสะสมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ธานี นงนุช (2527 :386) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ภาคปกติ ระดับ ป.กศ. ชั้นสูงปีที่ 2 ระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปี และหลักสูตร 4 ปี ปีที่ 4 พบว่า ตัวแปรในองค์ประกอบด้านการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เกรดเฉลี่ยมัธยมศึกษาปลาย

พิศิษฐ์ คัมภวณิช (2532 : 207-209) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในช่วงปีแรก ระหว่างนักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกกับนักศึกษาที่สอบเข้าในรายวิชาเอกต่าง ๆ ของวิทยาลัยครูสุรินทร์ ปีการศึกษา 2531 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาใน สาขาวิชาการต่าง ๆ ในระดับปริญญาตรี 2 ปี และปริญญาตรี 4 ปี จำนวน 248 คน ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีอัตราความถี่ของการมีนัยสำคัญเกิดขึ้นสูง คือ ตัวแปรด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในอดีต

วัลย์ลักษณ์ อัครีรวงศ์ (2538 : 46) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่าผลการเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการเรียนในมหาวิทยาลัย กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนดี เมื่อเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัยก็จะมีผลการเรียนดีด้วย และข้อค้นพบดังกล่าว ยังสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น ได้แก่ งานวิจัยของสุมิตร สมานมิตร (2515 : 96) จันทร์ ดิยวงศ์ (2523 : 106) ซึ่งพบว่า ผลการเรียนในระดับมัธยมศึกษาและคะแนนรวมในการสอบคัดเลือกเป็นตัวพยากรณ์ผลการเรียนได้มากที่สุด

โรเมอร์ (Roemer, 1965 : 183-185) ได้ศึกษาความตรงของตัวแปรที่ใช้ในการทำนายความสำเร็จในการศึกษาในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ จากการศึกษาตัวทำนายทั้งหมด คะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เป็นตัวทำนายที่สำคัญที่สุด

แพสตัน (Passon, 1967 : 1143-1144) พบว่าเกรดเฉลี่ยในมัธยมศึกษาเป็นตัวทำนายเกรดเฉลี่ยชั้นปีที่หนึ่ง ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพรสโนได้ดีที่สุด

เลย์แมน (Leyman, 1967 : 1134-1141, อ้างถึงในชาติชาย สุภสร, 2531 : 17) ได้ศึกษาเรื่องการทำนายผลการเรียนชั้นปีที่ 1, 2 ของนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาพลศึกษาเป็นวิชาเอก ปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยในชั้นมัธยมศึกษา เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดสำหรับผลการเรียนชั้นปีที่ 1

เวอร์สเลย์ (Worseley, 1970 : 3705-3706, อ้างถึงในคุณหญิง ภาวษา, 2537 : 32) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างจาก Junior College 3 แห่ง จำนวนนักศึกษา 3,187 คน เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับผลการเรียนภาคแรก พบว่าเกรดเฉลี่ยจากชั้นมัธยมศึกษา ให้ค่าสหสัมพันธ์สูงสุดกับเกรดเฉลี่ยในวิทยาลัยและค่าสหสัมพันธ์ที่ได้ไม่สูงนัก คือ มีค่าเท่ากับ .386

โนเอท และคณะ (Noeth and Others, 1974 : 213) ได้ศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการพยากรณ์ความสำเร็จในการเรียนภาคแรก ในคณะสัตวแพทย์ มหาวิทยาลัยเปอร์ดู กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิต ปีที่ 1 พบว่า ตัวแปรที่เป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ คะแนนผลการเรียนก่อนเข้าศึกษาในคณะนี้

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่แล้วเกรดเฉลี่ยสะสมชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นตัวพยากรณ์ผลการเรียนในระดับปริญญาตรีได้ดี

1.2 อันดับของการเลือกโปรแกรมวิชาที่สอบเข้าเรียนได้

สัมพันธ์ พันธุ์พุกษ์ (2519 : 107) วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวประกอบกับลักษณะการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยภูมิภาค : การเปรียบเทียบระหว่างมหาวิทยาลัย ขอนแก่นและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ข้อค้นพบว่าตัวประกอบด้านอันดับการ

เลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนมากไม่มีความสัมพันธ์กับลักษณะการสำเร็จการศึกษาโดยส่วนรวมและรายละเอียด นักศึกษาที่เลือกเข้าศึกษาในอันดับต่างก็มีโอกาสสำเร็จตามกำหนดหรือหลังกำหนดไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แต่นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาตามกำหนด ส่วนมากเลือกเข้าศึกษาในคณะที่กำลังศึกษาเป็นอันดับต้น

พรทิพย์ ฉาวรจักร์ (2525 : 27) ศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 1 และปีที่ 3 พบว่าอันดับที่เลือกคณะที่ศึกษาในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยเป็นตัวแปรหนึ่งในองค์ประกอบด้านนิสิตที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อัญญา กรคณิตนันท์ (2527 : 68) พบว่าคณะที่กำลังศึกษาถ้าเป็นคณะที่เลือกอันดับ 1 หรือ 2 จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านิสิตที่ศึกษาในคณะที่เลือกเป็นอันดับอื่น โดยเฉพาะอันดับสุดท้ายและรองสุดท้าย

ฉวีวรรณ หลิมวัฒนา (2532 : บทคัดย่อ) พบว่าอันดับในการเลือกคณะ ส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในคณะวิทยาศาสตร์

วลัยลักษณ์ อัครีรวงศ์ (2538 : 47) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่าอันดับที่เลือกเข้าเรียนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเรียน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า นักศึกษาเลือกเรียนเป็นอันดับแรก ๆ นั้นเป็นคณะที่นักศึกษามีความสนใจ และคิดว่าตนเองมีความถนัดในการที่จะศึกษาในคณะนั้น ๆ มากกว่าคณะที่เลือกเป็นอันดับท้าย ๆ ซึ่งถ้านักศึกษาได้เข้าศึกษาในคณะที่เลือกเป็นอันดับแรก ๆ ก็น่าจะทำให้ผลการเรียนดีกว่าในอันดับท้าย ๆ

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าอันดับที่ของการเลือกโปรแกรมวิชาที่สอบเข้าเรียนได้นั้น ถ้านักศึกษาได้เรียนในโปรแกรมวิชาลำดับต้น ๆ ที่เลือกตอนสอบเข้า ก็จะทำให้ผลการเรียนดีกว่าเรียนในโปรแกรมวิชาที่เลือกไว้อันดับสุดท้าย

1.8 โปรแกรมวิชาที่เรียน

วลัยลักษณ์ อัครีรวงศ์ (2538 : 46) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยของรัฐ ผลการวิจัยพบว่าคณะที่เรียน การที่นักศึกษาเรียนในคณะที่แตกต่างกัน จะมีผลการเรียนแตกต่างกันนั้นอาจเนื่องมาจากแต่ละคณะมีวิธีการเรียนการสอน แตกต่างกัน มีความยากง่ายและเข้าใจในเนื้อหาแตกต่างกัน ซึ่งคณะบางคณะในสายวิทยาศาสตร์ เช่น สาขาแพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ฯลฯ เป็นสาขาที่เรียนยากกว่า และ

ต้องการทักษะ มากกว่าที่อาจจะส่งผลไปยังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรทิพย์ ถาวรจักร์ (2525 : 23)

สรุปได้ว่า นักศึกษาที่เรียนโปรแกรมวิชาแตกต่างกัน ก็จะมีผลการเรียนที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจจะมีผลมาจากการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันในแต่ละโปรแกรมวิชา

2. องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

ความหมายของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว

สถานภาพทางเศรษฐกิจ หมายถึง ลักษณะหรือสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว ที่เกี่ยวกับรายได้รายจ่าย ซึ่งจะมีผลต่อการดำรงชีวิตในแต่ละด้านของสมาชิกในครอบครัว ถ้าเป็นนักศึกษา ก็จะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องอุปกรณ์การเรียน ค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน

สถานภาพทางสังคม หมายถึง ลักษณะหรือสภาพความเป็นอยู่ทางด้านอื่นที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ ซึ่งจะมีผลต่อการศึกษเล่าเรียนของนักศึกษา ได้แก่ สภาพครอบครัว เช่น จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว จำนวนบุตรหลานที่กำลังศึกษาเล่าเรียน สภาพของผู้ปกครอง เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรอาชีพของบิดา อาชีพของมารดา ระดับการศึกษาของมารดา รายได้ของผู้ปกครอง และอื่น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เสริมศักดิ์ วิสาตาภรณ์ (2514 : 49-60) ได้ทำการวิจัยเพื่อหาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษา โดยใช้เกรดเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ และใช้องค์ประกอบทางด้านครอบครัว องค์ประกอบทางด้านสถานศึกษา องค์ประกอบทางด้านตัวนิสิตเป็นตัวพยากรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวพยากรณ์ คือ เกรดเฉลี่ยกับตัวแปรเกณฑ์ทุกตัวมีค่าเท่ากับ .354 และองค์ประกอบทางด้านสถานศึกษามีอำนาจพยากรณ์สูงสุด

อวยชัย วัชรธรรม (2521 : 50) ได้ทำการศึกษาการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้องค์ประกอบที่อยู่นอกเหนือความสามารถทางด้านสติปัญญาพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนิสิต ไม่มีความสัมพันธ์อันเด่นชัดกับผลการเรียน

พรทิพย์ ถาวรจักร์ (2525 : 26-27) ทำการศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปรากฏว่าตัวแปรเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งได้แก่รายได้บิดามารดา อาชีพของมารดา สถานภาพการสมรสของบิดามารดา เพศ และจำนวนเงินที่ได้รับในแต่ละเดือน และตัวแปรเกี่ยวกับคุณลักษณะของสถานศึกษา ได้แก่

คณะวิชาที่เรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวแปร

สุพัตรา วิจิตรโสภา (2532 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยองค์ประกอบบางประการที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพบว่า องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจต่างกัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันและองค์ประกอบทางด้านการปรับตัวต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็ต่างกันด้วย

วอชเบิร์น (Washburne, 1959 : 130-137) ได้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักศึกษา ระดับวิทยาลัย จำนวน 100 คน ที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่และเมืองเล็ก หรือตามชนบทกับผลสำเร็จทางการเรียน ผลการศึกษาพบว่าสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับผลสำเร็จทางการเรียนของนักศึกษาทั้งสองกลุ่ม มีความสัมพันธ์กันที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่คะแนนระยะทางที่พักอาศัยอยู่ในเขตเมืองใหญ่ หรือเมืองเล็กกับค่าเฉลี่ยของเกรดเฉลี่ย มีความสัมพันธ์กันเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย นั่นคือ นักเรียนที่มาจากเมืองใหญ่เรียนหนังสือได้ดีกว่านักเรียนที่มาจากเมืองเล็กหรือชนบท

ดาร์มีส (Darmas, 1971 : 2332) พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับผลการเรียนในมหาวิทยาลัย

สเลดจ์ (Sledge, 1976 : 4944) ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคมพบว่า รายได้ของครอบครัว ระดับการศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดา พยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเดียร์ (Dear, 1977 : 7675) พบว่ารายได้ของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ย

วีกา (Vega, 1981 : 405) ได้ศึกษาองค์ประกอบด้านสังคมบางประการที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเม็กซิกัน อเมริกัน กลุ่มตัวอย่างกำลังศึกษาใน เกรด 9-12 จากโรงเรียนในเทศซัสและแคลิฟอร์เนีย พบว่า พื้นฐานของครอบครัว ระดับความคาดหวังมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าตัวแปรในด้านองค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวนั้น มีตัวแปรหลายตัวด้วยกันที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้แก่ รายได้บิดามารดา อาชีพของมารดา สถานภาพการสมรสของบิดามารดา และจำนวนเงินที่ได้รับในแต่ละเดือน เป็นต้น

2.1 อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา

สัมพันธ์ พันธุ์พฤษย์ (2520 : ง-จ) พบว่าอาชีพบิดาและมารดาเป็นตัวประกอบหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการสำเร็จการศึกษาบางคณะในมหาวิทยาลัย พรทิพย์ ถาวรจักร์ (2525 : 26) ได้ศึกษาพบว่าอาชีพของมารดามีอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

สุวิมล เค่นสุนทร (2525 : 90-96) ศึกษาตัวแปรด้านจิตวิทยาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 1,031 คน พบว่าแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาบังคับ ได้แก่ อาชีพบิดา แผนการเรียน ศิลปหัตถกรรม ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาเลือก ได้แก่ อาชีพมารดา

ประยูร ศรีสัตชนกุล (2529 : 490-492) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ภาคปกติ ปีการศึกษา 2528 ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 10 แห่ง จำนวน 535 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ อาชีพของบิดา (ค้าขายหรือธุรกิจ)

วลัยลักษณ์ อัครีรวงศ์ (2538 : 48) พบว่านักศึกษาที่บิดาและมารดามีอาชีพแตกต่างกันจะมีผลการเรียนแตกต่างกัน โดยพบว่านักศึกษาที่บิดามีอาชีพค้าขาย และมารดามีอาชีพแม่บ้าน เป็นกลุ่มที่มีผลการเรียนสูงกว่า นักศึกษาที่มีบิดามารดาประกอบอาชีพอื่น

คล้าก (Clark, 1967 : 120) พบว่าอาชีพบิดาและมารดามีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการศึกษาของบุตร

โชปรา (Chopra, 1975 : 359-361) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพของบิดา มารดากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในอินเดีย ผลการวิจัย พบว่า อาชีพของบิดา มารดา ซึ่งเป็นเครื่องบอกระดับทางสังคมของครอบครัวมีอิทธิพลต่อความสำเร็จ การศึกษาของบุตร

จากผลการวิจัยหลาย ๆ ท่าน สรุปได้ว่าอาชีพของบิดา และอาชีพของมารดา ส่งผลต่อผลการเรียนของบุตร ซึ่งอาชีพของบิดามารดา แต่ละอาชีพนั้น ก็จะแตกต่างกันไป ก็จะทำให้ผลการเรียนของนักศึกษาแตกต่างกันไปด้วย

2.2 ระดับการศึกษาของบิดาและมารดา

ชวนชัย เชื้อสาธุชน (2522 : 124) ทำการศึกษาตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดา ไม่เป็นตัวแปรสำคัญที่อธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง (2522 : 87) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูก พบว่า บุคคลที่มีระดับการศึกษาต่าง ๆ จะมีกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาให้ลูกแตกต่างกัน

วิเชียร เกตุสิงห์ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกเข้าในสถาบันอุดมศึกษาก็พบว่าระดับการศึกษาของมารดามีความสัมพันธ์กับการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ระดับการศึกษาของบิดาไม่มี เหตุผลเพียงพอที่จะสนับสนุนว่ามีความสัมพันธ์กับผลการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุวิมล เคน่สุนทร (2525 : 90-96) ศึกษาตัวแปรด้านจิตวิทยาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 1,031 คน พบว่าแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาเลือก ได้แก่ การศึกษาของมารดา

ประยูร ศรีสังฆนกุล (2529 : 490-492) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาศาสนาอันอุดมศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ภาคปกติ ปีการศึกษา 2528 ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 10 แห่ง จำนวน 535 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ระดับการศึกษาของบิดา (ป.7 หรือเทียบเท่า)

ทวีป ศิริรัศมี (2530 : 33) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาโควต้าพิเศษของมหาวิทยาลัยศิลปากรและผลการเรียนในชั้นปีที่ 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับผลการเรียนของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ ที่สามารถอธิบายผลการเรียนได้ คือ การศึกษาของบิดาของนักศึกษา กล่าวคือ นักศึกษาที่มีบิดามีการศึกษาสูง จะมีผลการเรียนดี

วลัยลักษณ์ อัครีรวงศ์ (2538 : 49) พบว่าระดับการศึกษาของมารดามีผลต่อการเรียนของนักศึกษา เพราะมารดาเป็นบุคคลแรกที่มีความใกล้ชิดกับบุตร เป็นผู้ให้คำแนะนำในด้านการเรียน ดังนั้นถ้ามารดาที่มีการศึกษาสูงก็จะมีประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะชี้แนะบุตรหลานรวมทั้งหาความรู้เพิ่มเติมให้

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าระดับการศึกษาของบิดามารคามีทั้งที่ไม่ส่งผลต่อผลการเรียนของนักศึกษา และระดับการศึกษาที่สูงของบิดามารดา มีผลต่อผลการเรียนของบุตร

2.8 รายได้ของผู้ปกครอง

สุวิมล เต็นสุนทร (2525 : 90-96) ศึกษาตัวแปรด้านจิตวิทยาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 1,031 คน พบว่า แผนการเรียนศิลปศาสตร์ ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาบังคับ ได้แก่ รายได้ของบิดา รายได้ของมารดา

ไพฑูรย์ เวทการ (2532 : 372-373) ได้ทำการวิจัยเรื่ององค์ประกอบด้านลักษณะนักศึกษา สภาพแวดล้อมทางบ้านและสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยครูที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในโครงการครูทายาท กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาครูทายาทที่กำลังศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2532 ในวิทยาลัยครูเชียงใหม่ เชียงราย อุตรดิตถ์และลำปาง จำนวน 137 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ครูทายาททั้งหมด 14 ตัวแปร เรียงตามลำดับดังนี้คือ ความถนัดด้านเหตุผล ความถนัดด้านภาษา ผลการสอบคัดเลือกเข้าเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รายได้ของครอบครัว ความถนัด ด้านตัวเลข ระดับการศึกษาของบิดา ความถนัดด้านมิติสัมพันธ์ สภาพแวดล้อมทางบ้าน มโนภาพตนเอง คุณภาพการสอนของอาจารย์ ระดับการศึกษาของมารดา การบริหารงานวิชาการ และทัศนคติต่ออาชีพครู ตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความถนัดด้านเหตุผล ความถนัดด้านภาษา ผลการสอบคัดเลือกเข้าเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และรายได้ของครอบครัว

ไรท์ และบี้น (Wright and Bean, 1974 : 277-283) ได้ทำการศึกษาในสังคมอเมริกัน โดยศึกษาอิทธิพลของฐานะทางเศรษฐกิจสังคมในการทำนายผลการเรียนในวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตปีที่ 1 จำนวน 1,638 คน ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ เพศ รายได้ของครอบครัว อาชีพของบิดา และการศึกษาของมารดา ตัวแปรที่ใช้เป็นเกณฑ์ ได้แก่ เกรดเฉลี่ยชั้น ปีที่ 1 ในวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า รายได้ของครอบครัวเป็นตัวแทนของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ใช้เป็นตัวทำนายได้ดีที่สุด

จากผลการวิจัยพอจะสรุปได้ว่ารายได้ของผู้ปกครอง สามารถเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา

2.4 สถานภาพสมรสของบิดามารดา

พรทิพย์ ถาวรจักร์ (2525 : 26) พบว่าฐานะการสมรสของบิดา มารดามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตชั้นปีที่ 3 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธานี นงนุช (2527 : 386) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ภาคปกติ ระดับ ป.กศ. ชั้นสูง ปีที่ 2 ระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปี ปีที่ 2 หลักสูตร 4 ปี ปีที่ 4 พบว่า ตัวแปรในองค์ประกอบด้านบิดามารดาที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .01$) คือ สถานภาพการสมรสของบิดามารดา

จากงานวิจัยสรุปได้ว่าสถานภาพสมรสของบิดามารดามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา

2.5 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว น่าจะมีผลต่อการเรียนของเด็กด้วย กล่าวคือ ครอบครัวใดที่มีจำนวนสมาชิกมาก โดยเฉพาะสมาชิกที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนด้วยแล้ว ก็มักจะประสบปัญหาทางการเงินไม่มากนักน้อย และปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กได้ คอสเตอร์ (Coster, 1959 : 50-62, อ้างถึงใน สมใจ ศรีสินรุ่งเรือง, 2529 : 21) พบว่า จำนวนบุคคลในครอบครัวของเด็กมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก

สุรเดช ปนากุล (2520 : 49-50) พบว่าจำนวนบุคคลในครอบครัว ร่วมกันอภิปรายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ

ประยูร ศรีสังฆนกุล (2529 : 490-492) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 4 ภาคปกติ ปีการศึกษา 2528 ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 10 แห่ง จำนวน 535 คน ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ จำนวนบุคคลในครอบครัว

ชูเคนดรา (Sukendra, 1966 : 133-137) ได้วิจัยจำนวนสมาชิกในครอบครัว ว่ามีความสำคัญต่อความสามารถทางสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชายชั้นมัธยมศึกษาในเมืองมัทราส พบว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความสามารถทางสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กล่าวคือ เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีลูกมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะต่ำ และเด็กที่มีความสามารถทางด้านสติปัญญาสูงก็มักจะมาจากครอบครัวที่มีลูกน้อย

จากงานวิจัยสรุปได้ว่า จำนวนสมาชิกในครอบครัวจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของสมาชิกในครอบครัว

8. องค์ประกอบด้านการเรียนการสอน

8.1 นิสัยในการเรียน (Study Habit)

ความหมายนิสัยในการเรียน

ไอเซนค อาร์โนลด์ และมีลลี่ (Eysenck, Arnold and Meili, 1972 : 40) กล่าวว่า นิสัยหมายถึง แนวโน้มของแต่ละบุคคลที่แสดงพฤติกรรมจนเป็นนิสัย และเป็นไปโดยอัตโนมัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้รับการฝึกฝน หรือประสบการณ์ ดังนั้นนิสัยในการเรียน จึงเป็นพฤติกรรมทางด้านการเรียนที่ปฏิบัติประจำ โดยที่พฤติกรรมนั้นส่วนหนึ่งมาจากทักษะและเทคนิคในการเรียน

เรนน์ (Wren, 1964 : 1-4, อ้างถึงใน ชาติชาย สุภสร, 2534 : 20) กล่าวว่า นิสัยในการเรียนนั้นรวมไปถึงเทคนิคในการเรียน และทักษะในการเรียนด้วย

เฟรดเคริก คิทเชน และแมกเวอรี (Frederick Kitchen and McElree, 1947: 10, อ้างถึงใน ชาติชาย สุภสร, 2531 : 20) กล่าวว่า นิสัยในการเรียน และเทคนิคในการเรียน มิได้เกิดจากสัญชาตญาณ หากเป็นสิ่งที่ต้องฝึกฝน แก่ใจและจัดเวลา นิสัยในการเรียนสามารถสร้างขึ้นได้หรือปรับปรุงให้เป็นไปในทางที่ดี ซึ่งวิธีสร้างนิสัยที่ดี การ์เรทท์ (Garrett, 1964 : 47, อ้างถึงใน ชาติชาย สุภสร, 2531 : 20) ได้แนะหลักไว้ดังนี้

- 1) แก้นิสัยที่ไม่ต้องการ โดยสร้างนิสัยที่ต้องการแทน
- 2) สร้างนิสัยใหม่โดยการวางเงื่อนไข
- 3) ตั้งระเบียบการสร้างนิสัยให้แน่นอน เช่น กำหนดเวลาทำงาน กำหนดวิธีปฏิบัติงาน
- 4) พยายามฝึกนิสัยใหม่อย่างมุ่งมั่น และสม่ำเสมอ

บราวน์และโฮลท์ซแมน (Brown & Holtzman, 1967, อ้างถึงใน ศิรินาถ สิงหาแก้ว, 2536 : 18-19) กล่าวว่า นิสัยในการเรียน (Study Habit) หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมในเรื่องการเรียนของแต่ละบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนเป็นประจำจนกลายเป็นนิสัย ซึ่งนิสัยในการเรียนเป็นตัวอย่างประกอบหนึ่งที่มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักศึกษา ซึ่งอาจมีส่วนในการช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางการเรียนนอกเหนือไปจากองค์ประกอบทางด้านสติปัญญาและนิสัยในการเรียนที่ดีที่สร้างขึ้นในระหว่างที่เรียนจะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ในการช่วยให้ประสบความสำเร็จในการ

เรียนได้ และองค์ประกอบสำคัญของนิสัยในการเรียนก็คือ การใช้เวลาโดยเน้นที่การหลีกเลี่ยงการผลัดเวลา (delay avoidance) และวิธีทำงาน (work method)

การหลีกเลี่ยง การผลัดเวลา หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของความพยายามในการทำงานเกี่ยวกับการเรียนที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จโดยเร็ว ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง มีการตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง รู้จักจัดระบบการเรียนการทำงาน มีการวางแผนการเรียนล่วงหน้า ไม่ยอมปล่อยเวลาให้เสียไปโดยเปล่าประโยชน์และพยายามหลีกเลี่ยงจากสิ่งรบกวนต่าง ๆ

วิธีทำงาน หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะในการเรียน และการใช้กระบวนการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการอ่านหนังสือเรียน การท่องจำบทเรียน การจดโน้ต การทบทวนบทเรียน การทำการบ้านหรือรายงาน การเตรียมตัวสอบ เพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายมีคุณภาพ

คำว่าเทคนิคและทักษะในการเรียน มักมีการเข้าใจผิดและสับสนกับคำว่า นิสัยในการเรียนอยู่เสมอ แต่จริง ๆ แล้วทั้งเทคนิคและทักษะในการเรียนเป็นสิ่งที่ทำให้นิสัยในการเรียนดีขึ้น โดยที่ทักษะในการเรียน หมายถึง การนำเอาความสามารถพิเศษหรือวิธีการ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียน ได้แก่ การอ่าน การจดบันทึก ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าวัสดุต่าง ๆ ในการเรียน ส่วนเทคนิคในการเรียน หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียน ได้แก่ วิธีการศึกษาค้นคว้าและกระบวนการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการเรียน

การปรับปรุงนิสัยในการเรียน

นิสัยในการเรียนสามารถแสดงออกมาได้สองทาง คือ นิสัยในการเรียนที่ดี และนิสัยในการเรียนที่ไม่ดี นิสัยเกิดจากการฝึกฝนหรือปฏิบัติเป็นประจำ ฉะนั้นนักศึกษาสามารถแก้ไขปรับปรุงนิสัยในการเรียนของตนเองได้ ได้มีผู้เสนอแนวทางปรับปรุงนิสัยในการเรียนไว้หลายท่าน ดังนี้

เรนนี (Wrenn, 1969, อ้างถึงใน สิรินาถ สิงหาแก้ว, 2536 : 21) ได้เสนอแนะวิธีการปรับปรุงนิสัยในการเรียนไว้ดังนี้

- 1) รู้จักการวางแผนการทำงาน
- 2) รู้จักพัฒนาทักษะการอ่าน
- 3) รู้จักวิธีการศึกษบทเรียน
- 4) รู้จักพัฒนาความจำ
- 5) รู้จักเพิ่มสมาธิในการเรียน

- 6) รู้จักวิธีการทำโน้ตย่อสรุป
- 7) รู้จักวิธีเตรียมตัวสอบ
- 8) รู้จักรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง

แซมมูเอล (Samuele, 1970, อ้างถึงใน ศิรินาถ สิงหาแก้ว, 2536 : 20) ศึกษาพบว่านักเรียนสามารถประหยัดเวลาได้ 1 ใน 3 ถึง 1 ใน 4 ของเวลาเรียนที่เคยใช้ ถ้ารู้จักสร้างนิสัยทางการเรียนที่ดีและจัดระบบวิธีการเรียนให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) กำหนดตารางเวลาในการเรียน โดยแน่ใจว่าได้ให้เวลาแต่ละวิชา และบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามได้

- 2) จัดสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับตนเองในเวลาทำงาน
- 3) ตั้งสมาธิอย่างแน่วแน่ปราศจากสิ่งรบกวนจนกว่างานจะเสร็จ
- 4) ทำงานที่ได้รับมอบหมายแต่ละวันจนเสร็จ

นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะวิธีสร้างนิสัยในการเรียนที่ดี โดยให้ปรับปรุงด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) การอ่าน องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การอ่านมีประสิทธิภาพ คือ ความเร็วและความเข้าใจในเนื้อหา

2) การขีดเส้นใต้ เพื่อเน้นจุดสำคัญที่อาจเป็นปัญหาข้อเท็จจริงความคิดเห็นของผู้เขียนเพื่อจดจำได้ง่าย

3) การจดโน้ต การจดโน้ตส่วนที่สำคัญที่ได้อ่านหรือรับฟังมาจะช่วยให้อ่านได้ง่าย

4) การทบทวน เมื่อเรียนสิ่งใดมาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทบทวนเพื่อที่จะได้คงความรู้

นั้นไว้

5) การเขียนรายงานหรือทำการบ้าน จะต้องศึกษาให้เข้าใจ

6) การใช้ห้องสมุด

7) การใช้เครื่องมืออื่นในการเรียน

ศิรินาถ สิงหาแก้ว (2536, 22) กล่าวสรุปว่า ผู้มีนิสัยในการเรียนที่ดี โดยนักเรียนจะต้องรู้จักการใช้เวลาและมีวิธีการเรียนการทำงานในเรื่องต่อไปนี้

- 1) การวางแผนและจัดระบบการทำงาน
- 2) การไม่ผัดวันประกันพรุ่ง
- 3) การมีความรับผิดชอบต่อตนเอง
- 4) การมีความเด็ดเดี่ยวในการตัดสินใจ
- 5) การมีสมาธิในการเรียนการทำงาน

- 6) การจัดบรรยากาศที่เหมาะสมในการทำงาน
  - 7) การอ่านและจดบันทึก
  - 8) การทบทวนบทเรียน
  - 9) การเตรียมตัวสอบ
  - 10) การทำข้อสอบ
  - 11) การทำการบ้านหรือรายงาน
  - 12) การใช้ห้องสมุด
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อวยชัย วิษุวรรณ (2521 : 51-53) ได้ศึกษาองค์ประกอบที่อยู่นอกเหนือความสามารถทางสติปัญญา เพื่อพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิต ระดับปริญญาตรีปีที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการเรียน มีความสัมพันธ์ในทางบวกและมีค่าสูงสุด กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สุวิมล ว่องวาณิช (2523 : 59-62) ได้ศึกษาสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างองค์ประกอบด้านชาวปัญญา ปัญญาส่วนตัว นิสัยและทัศนคติทางการเรียน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นิสัยและทัศนคติทางการเรียน โดยส่วนรวมกับองค์ประกอบอื่น ๆ สามารถร่วมกันทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อแยกนิสัยทางการเรียน และทัศนคติในการเรียนเป็นตัวแปรคนละตัว พบว่า ตัวแปรทั้งสองร่วมกับตัวแปรอื่นมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยนิสัยทางการเรียนจะมีความสัมพันธ์สูงกว่าทัศนคติทางการเรียน

จารุพร สูงสว่าง (2524 : 57) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2523 ในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่าตัวทำนายที่ดีที่สุด ในการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาไทย และวิชาวิทยาศาสตร์ คือ นิสัยในการเรียน

สุวิมล เคนสุนทร (2525 : 89-92) ศึกษาตัวแปรด้านจิตวิทยาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 1, 031 คน พบว่าแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ เกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาบังคับ ได้แก่ นิสัยในการเรียน และยังมีแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ พาณิชยกรรม

และศิลปหัตถกรรม ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาเลือก ได้แก่ นิสัยในการเรียน

อามาน สมิท และกลอค (Ahmann, Smith and Glock, 1958 : 853-856) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยและทัศนคติทางการเรียน กับคะแนนเฉลี่ยสะสมของนิสิตชายปีที่ 1 จากมหาวิทยาลัยคอร์เนล ผลปรากฏว่าไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะสนับสนุนว่า นิสัยและทัศนคติทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คาน (Khan, 1969 : 216-221) ได้ศึกษาองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Affective Factors) ที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในด้านการเรียน ได้พบว่านิสัยในการเรียน มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

ลินด์เกรน (Lindgren, 1969 : 49-51, อ้างถึงในคุชกู ภาษา, 2537 : 31) ให้ความเห็นว่า เหตุผลที่นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนนั้น ขึ้นอยู่กับการมีนิสัยในการเรียนที่ดี ร้อยละ 33 ความสนใจในการเรียนร้อยละ 25 เชาวปัญญาร้อยละ 15 นอกนั้นขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่น ๆ ส่วนนักเรียนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนนั้น เนื่องจากมีนิสัยในการเรียนไม่ดี ร้อยละ 25 ขาดความสนใจในการเรียน ร้อยละ 35 นอกนั้นขึ้นอยู่กับปัญหาส่วนตัว และตัวประกอบอื่น ๆ

กอลเลสซิก (Gallessich, 1970 : 173-176) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับตัวทำนาย 81 ตัว ได้แก่ ตัวแปรทางบุคลิกภาพ ภูมิหลังของนักเรียน ความคิดเห็นของนักเรียน นิสัยและเจตคติในการเรียน และปัจจัยด้านอื่น ๆ กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาปีที่ 1 จากวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 164 คน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อใช้ตัวพยากรณ์ทุกตัว จะสามารถร่วมกันทำนายร้อยละ 62 ($R^2 = .62$) และพบว่า R^2 จะเพิ่มขึ้นจากการทำนายด้านความถนัดร่วมกับผลสัมฤทธิ์ และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ตัวพยากรณ์สามารถร่วมในการทำนาย ร้อยละ 29 ($R^2 = .29$) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ แสดงว่าตัวแปรที่ศึกษาร่วมพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้

โคเวล และ เอ็นทวิสเติล (Cowell and Entwistle, 1971 : 85-90) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนิสัยในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนวิทยาลัยเทคนิคปีที่ 1 และปีที่ 2 จำนวน 117 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบสำรวจนิสัยในการเรียน พบว่า นิสัยในการเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .29 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น สรุปได้ว่า ถ้านักศึกษามีนิสัยในการเรียนที่ดี ก็จะทำให้ให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียน ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

✓ 3.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ

ความหมายของเจตคติ

คำว่า “เจตคติ” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Attitude” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Aptus” แปลว่า ไน้มเอียง เหมาะสม ความหมายของเจตคตินั้น ได้มีผู้ให้ความหมายของเจตคติไว้หลายทัศนะแตกต่างกันดังต่อไปนี้

พจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ได้ให้คำจำกัดความว่า เจตคติ หมายถึง แนวโน้มและท่าทีที่มีต่อสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์หนึ่ง โดยปกติจะมีความรู้สึกและอารมณ์เกี่ยวข้องในความเห็นนั้น เจตคติจะสังเกตไม่ได้จะอนุมานได้จากพฤติกรรมที่เป็นวาจาและท่าทาง

พัชนี วรรณ (2522 : 60) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ หรือแนวโน้มที่พร้อมจะกระทำต่อสิ่งแวดล้อมในการตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

สำเริง บุญเรืองรัตน์ (2524 : 8) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึกเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะแสดงออกเป็น 2 นัย คือ ความชอบ ความพึงพอใจ จะแสดงออกในลักษณะความไม่พึงพอใจ ไม่สนใจ ไม่เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย หรือ ต้องการหนีห่างจากสิ่งเหล่านั้น

นิพนธ์ แจงเยี่ยม (2535 : 118) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง สิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งเราไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรง แต่เราสามารถรับรู้ได้โดยดูจากพฤติกรรมของบุคคลว่าจะตอบสนองต่อสิ่งเรายังไรเราก็ทราบได้ทันที

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 3) กล่าวว่า เจตคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นสิ่งที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

ไพฑูรย์ สุขศรีงาม (2529 : 6) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง เป็นแนวโน้มในการตอบสนอง เจตคติไม่ได้ทำหน้าที่กำหนดชนิดของการกระทำ แต่ทำหน้าที่ให้กลุ่มหรือชนิดของการกระทำอย่างหนึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากหรือน้อย

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 92) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันมีผลให้บุคคลมีพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะที่สอดคล้องกันด้วย

บุปผชาติ เรื่องสุวรรณ (2530 : 14) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ได้รับและแสดงออก 2 ลักษณะ คือ เจตคติทางบวกซึ่งแสดงออกมาในลักษณะความพึงพอใจ เห็นด้วยหรือชอบ เป็นเจตคติที่ทำให้อยากปฏิบัติอยากได้ และอยากเข้าใกล้สิ่งนั้น อีกลักษณะหนึ่ง คือ เจตคติทางลบซึ่งแสดงออกมาในทำนองไม่พึงพอใจ ไม่ชอบ ไม่เห็น

ด้วยทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ชิงชัง อยากหนี อยากอยู่ห่างสิ่งเหล่านั้นในระหว่างเจตคติสองลักษณะ นี้จะเป็นเจตคติลักษณะกลาง ๆ คือ ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่ชอบและไม่เกลียด

ศักดิ์ สุนทรเสณีย์ (2531 : 2-3) ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

1) เจตคติ หมายถึง ความสลับซับซ้อนของความรู้สึก ความอยาก ความกลัว ความเชื่อมั่น ความถลำเอียง หรือ การมีอคติของบุคคลใด การที่จะสร้างความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามประสบการณ์ของบุคคลนั้น ๆ ที่ได้รับมา

2) เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี หรือต่อต้านสภาพแวดล้อมที่จะมาถึงทางหนึ่งทางใด

3) ในด้านพฤติกรรมของคนเรา เจตคติ หมายถึง การเตรียมตัวหรือความพร้อมในการที่จะตอบสนองกล่าวคือ

3.1) เป็นการแสดงถึงการตอบสนองที่จะเกิดขึ้นภายในบุคคลนั้น ซึ่งจะยังไม่เกิดขึ้นทันทีทันใด และสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมภายนอก การฟังแสดงถึงการตอบสนองอาจจะแสดงออกมาอย่างรู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัว ทางด้านวาจา หรือจากสิ่งเร้าภายในร่างกายสิ่งทีแสดงออกมาแต่ละอย่างเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของการตอบสนองเจตคติ และแนวโน้มเอียงอื่น ๆ ภายในตัวบุคคล

3.2) การตอบสนองทั้งหมด เป็นการแสดงออกโดยการกระตุ้นให้แสดงออกซึ่งเจตคติอาจจะกระทบภายในหรือภายนอกบุคคลนั้น

3.3) การตอบสนองทั้งหมด เป็นผลของวิถีชีวิตแรงขับที่เกี่ยวข้องกับคำนิยามที่จะทำให้เกิดการตอบสนองเป็นการสร้างภาพพจน์ต่าง ๆ ตามนิสัยของคน ๆ นั้น

ไชยศรี เรื่องสุวรรณ (2533 : 19-20) กล่าวว่า เจตคติมี 2 ทิศนะ คือ ด้านความรู้และด้านอารมณ์ เจตคติเป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ซึ่งบุคคลได้สร้างสมเจตคติทั้ง 2 ลักษณะมาระยะหนึ่งและอยู่ภายในจิตใจของแต่ละบุคคล เจตคติมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติ เจตคติหลาย ๆ ลักษณะที่มีอยู่ในตัวบุคคลจะรวมกันเกิดเป็นค่านิยม

บุญชม ศรีสะอาด (2535 : 54) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ต่อบุคคลและต่อสถานการณ์

บุญเรือน ปรีชาธรรมรัตน์ (2535 : 13) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความคิดเห็นซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความรู้สึกและแนวโน้มของบุคคลที่จะปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทิศทางหนึ่ง ซึ่งความคิดเห็นเหล่านี้เป็นผลเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อมประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละคน

วิทิตย์ เฟื่องบุญ (2537 : 16) เจตคติของบุคคลใด ๆ หมายถึง ความรู้สึกที่ค่อนข้างถาวรของบุคคลซึ่งเกิดจากประสบการณ์ หรือการเรียนรู้แล้วแสดงพฤติกรรมในลักษณะชอบไม่ชอบ หรือเฉย ๆ ต่อบุคคลต่อสิ่งของต่อสถานการณ์ โดยสามารถสังเกตวัดได้ด้วยเครื่องมือที่เป็นคำถาม

แมคโดนัลด์ (McDonald, 1959 : 546, อ้างถึงในพิทยา พันชะไชย, 2539 : 15) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงหรือสภาวะความพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาทางใดทางหนึ่ง

เทอร์สโตน (Thurston, 1971 : 49) กล่าวว่า เจตคติ เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาอย่างหนึ่งที่ไม่อาจสังเกตได้ง่าย แต่เป็นความรู้สึกที่โน้มเอียงภายใน แสดงออกให้เห็นได้โดยพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เจตคดียังเป็นเรื่องความชอบไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึกและความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

กู๊ด (Good, 1973 : 49) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงหรือแนวโน้มของบุคคลที่จะตอบสนองต่อสิ่งของ สถานการณ์หรือค่านิยม โดยปกติจะแสดงออกมามีพร้อมทั้งความรู้สึกและอารมณ์ เจตคติไม่อาจสังเกตได้โดยตรง แต่จะอ้างอิงได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งที่เป็นพฤติกรรมทางภาษาและไม่ใช้ภาษา

เคนด์เลอร์ (Kendler, 1974 : 671, อ้างถึงใน สันติพร ภู่งษ์, 2537 : 7) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความพร้อมของแต่ละคนที่จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองสิ่งเร้า ในสังคม ครอบครัวยุ หรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในทางที่จะสนับสนุน หรือต่อต้านประสบการณ์บางอย่าง บุคคล สถาบัน หรือแนวความคิดบางอย่าง การแสดงออกของเจตคติโดยอาศัยพฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ แสดงออกในลักษณะที่พึงพอใจ หรือเจตคติทางบวก และแสดงลักษณะไม่พึงพอใจเรียกว่า เจตคติทางลบ และ เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

ครูซ (Cruze, 1974 : 184) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มีต่อประสบการณ์ที่ตนได้รับอาจจะมากหรือน้อยก็ได้ และเจตคติเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ

กานย์ (Gange, 1977 : 219) กล่าวว่า เจตคติ เป็นสภาพภายในของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกปฏิบัติในแต่ละบุคคล เจตคติไม่ได้กำหนดการปฏิบัติที่เป็นเฉพาะ แต่ทำให้กลุ่มของการปฏิบัติในแต่ละบุคคลมีโอกาสเกิดขึ้น ได้มากหรือน้อย เจตคดียังเป็นแนวโน้มของการตอบสนองหรือความพร้อมในการตอบสนองของบุคคล

ออซูเบล โนแวกและฮานีเซียน (Ausubel, Novak, and Hanesian, 1978 : 425) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความเชื่อ หรือ ค่านิยมที่เกิดจากองค์ประกอบพื้นฐานด้านอารมณ์และสติปัญญา

อนาสตาซี (Anastasi, 1982 : 562-563) กล่าวว่า เจตคติเป็นความโน้มเอียงที่จะแสดงออกในทางชอบ หรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือสถาบันต่าง ๆ เจตคติไม่อาจสังเกตได้โดยตรง แต่สามารถสรุปอ้างอิงจากพฤติกรรมทางภาษาและไม่ใช้ภาษา

กล่าวโดยสรุป เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของบุคคลใด บุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยแสดงพฤติกรรมออกมา อย่างใดอย่างหนึ่งตามความรู้สึกใน 2 ลักษณะ คือ เจตคติในทางบวก แสดงออกมากในลักษณะความพึงพอใจ ความชอบ และเจตคติในทางลบ แสดงออกมากในลักษณะความไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่สนใจ

ลักษณะของเจตคติ

ไพศาล หวังพานิช (2526 : 146) กล่าวว่า ลักษณะของเจตคติสามารถแยกได้ดังนี้ คือ

- 1) เจตคติเป็นพฤติกรรมหรือความรู้สึกทางด้านจิตใจ ที่มีต่อสิ่งเร้าในทางสังคม
- 2) เจตคติเป็นความรู้สึก ที่เกิดจากการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งเร้า หรือเกี่ยวกับประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งหมายถึงว่าบุคคลใดจะมีเจตคติอย่างไรต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- 3) การแสดงออกของเจตคติหรือการตอบสนองสิ่งเร้าใด ๆ จะเป็นไปได้ในรูปของการสนับสนุนคล้ายตามที่เป็นไปในทางบวก (Positive) หรือในรูปการโต้แย้งคัดค้าน ซึ่งเรียกว่า เป็นไปในทางบวก (Negative) หรืออาจรู้สึกเฉย ๆ (Neutral) ต่อสิ่งเร้า นั้น

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 92-93) กล่าวว่าลักษณะของเจตคติเป็น 2 มิติ คล้ายกับวัตถุซึ่งเป็นมิติกว้างขวางและมีติความยาว เจตคติประกอบด้วยมิติดังต่อไปนี้

1) ทิศทาง (Direction) มีอยู่ 2 ทิศทาง คือ ทางบวกและทางลบ ทางบวก ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทีในทางที่ดี ชอบหรือพึงพอใจ ส่วนทางลบจะเป็นไปในทางตรงกันข้าม ได้แก่ ความรู้สึกหรือท่าทีในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบ หรือไม่พึงพอใจ

2) ความเข้ม (Magnitude) มีอยู่ 2 ขนาด คือ ความเข้มมาก และความเข้มน้อย ถ้าบุคคลมีเจตคติที่มีความเข้มมากจะเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติโดยทั่วไปเจตคติมีลักษณะละเอียดดังนี้

2.1) เจตคติเป็นผลมาจากการที่บุคคลประเมินสิ่งเร้า แล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรม

2.2) เจตคติของบุคคลจะแปรค่าได้ทั้งในด้านคุณภาพและความเข้ม โดยจะแปรค่าได้ทั้งมาก ปานกลางและน้อย นั่นคือ เจตคติจะมีค่าทั้งทางบวกและทางลบ

2.3) เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ มากกว่าที่จะมีมาแต่กำเนิด หรือโครงสร้างภายในของตัวบุคคล หรือบุคลิกภาวะ

2.4) เจตคติขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าทางสังคม

2.5) เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่เป็นกลุ่มเดียว อาจมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2.6) เจตคติมีความหมายที่อ้างอิงถึงตัวบุคคลหรือสิ่งของ นั่นคือ เจตคติเกิดจากสิ่งที่มีตัวตนและสามารถอ้างอิงได้

2.7) เจตคติจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกชอบ หรือความเชื่อของคนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งและเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้

2.8) เจตคติเป็นภาวะทางจิตใจ ที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำของบุคคลเป็นอย่างมาก เพราะมันเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดทิศทางไว้ว่า ถ้าบุคคลประสบสิ่งใดแล้ว บุคคลจะมีท่าทีต่อสิ่งนั้น ๆ ในลักษณะอย่างไรอย่างหนึ่งเฉพาะ

อารี ศรีธัญพงศ์ (อารี ศรีธัญพงศ์, 2530 : 284-285, อ้างถึงใน พิทยา พันระไชย, 2539 : 17) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1) เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ชีวิตของบุคคลเจริญวัยมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมดี เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้รับการปลูกฝังที่ดีงาม ได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่ดีเน้นความรู้สึกที่ได้รับไว้ ต่อมาก็จะเกิดเป็นความรู้สึกและแสดงพฤติกรรมออกมานับว่าเป็นเจตคติที่ดีเป็นส่วนใหญ่ ในทางตรงข้ามเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีเมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็อาจมีเจตคติที่ไม่ดี

2) เจตคติเกิดจากความรู้สึกที่สะสมไว้นาน สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลในการกล่อมเกลาบุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น ได้รับการสะสมความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ไว้ เช่น ความรู้สึกของเด็กที่เป็นลูกกำพร้า ความรู้สึกของเด็กที่ไม่ได้รับความยุติธรรม บรรดาความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้เด็กจะเก็บสะสมไว้ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นความรู้สึกหรือเจตคติในเรื่องนั้น ๆ ฝังแน่นอยู่ในบุคคล

3) เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลย่อมมีสาเหตุมีเหตุผลเสมอ ในบรรดาพฤติกรรมของบุคคลนอกจากจะมีเหตุผลหรือสาเหตุแล้วยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของเจตคติอีกด้วย เพราะเจตคติมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เช่น เด็กที่มีเจตคติที่ดีต่อครู และต่อโรงเรียนก็อยากจะมาโรงเรียน ในบางครั้งผู้ปกครองให้หยุดเรียนก็ไม่ยอม หรือบุคคลที่มีเจตคติไม่ดีต่อใครคนหนึ่ง สังเกตให้ดูจะพบว่า เขาจะไม่เกี่ยวข้องกับตัวหรือไม่เห็นด้วยกับคำพูดของผู้อื่นเสมอไป

4) เจตคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีพฤติกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกับและชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่ เป็นคณะ เมื่อบุคคลอยู่ร่วมกัน

เป็นกลุ่มมีการติดต่อสื่อความหมายและมีสัมพันธ์ภาพต่อกันก็เป็นช่องทางที่ทำให้บุคคลสามารถถ่ายทอดเจตคติไปสู่คนอื่น ๆ ได้

5) เป็นพลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งใดอย่างไรนั้นจะขึ้นอยู่กับเจตคติเป็นสำคัญ

6) เป็นสภาพของจิตที่มีความถาวรพอสมควรทั้งนี้เนื่องจากบุคคลแต่ละคนก็ได้รับความรู้ และผ่านการเรียนรู้มาทุกอย่างก็ตาม เจตคติอาจเปลี่ยนแปลงได้ อันเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

ประเภทของเจตคติ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 208-209) ได้จำแนกเจตคติไว้ดังนี้

1) เจตคติทั่วไป (General Attitude) ได้แก่ สภาพของจิตใจโดยทั่วไปเป็นแนวคิดประจำตัวของบุคคล เช่น การมองโลกในแง่ดี การเคร่งในระเบียบประเพณี เป็นต้น

2) เจตคติเฉพาะอย่าง (Specific Attitude) ได้แก่ สภาพทางจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุสิ่งของ บุคคล สถานการณ์และสิ่งอื่น ๆ เจตคติเฉพาะอย่างนี้จะแสดงออกในลักษณะชอบ ไม่ชอบ สิ่งนั้น คนนั้น ถ้าชอบหรือเห็นดีด้วยก็เรียกว่า มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าไม่ชอบและเห็นว่าไม่ดีต่อสิ่งนั้น เป็นการจำเพาะเจาะจง เช่น นักเรียนไม่ชอบครูคนนี้ก็เรียกว่า เจตคติที่ไม่ดีต่อครู นักเรียนชอบเรียนภาษาอังกฤษ นั่นคือนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวิชาภาษาอังกฤษ เป็นต้น

องค์ประกอบของเจตคติ

ฟรีแมน (Freeman, 1970 : 244, อ้างถึงใน ศักดิ์ สุทธเสณีย์, 2531 : 4-5) ได้จำแนกองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) องค์ประกอบทางการรับรู้ (Cognitive Component) เป็นเรื่องของการรับรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคลหรือ เหตุการณ์ ต่าง ๆ ว่ารู้สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นได้อย่างไร รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งจะก่อให้เกิดเจตคติ ถ้าเราารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี เราก็จะมีเจตคติต่อสิ่งนั้นในทางที่ดี และถ้ารู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ไม่ดี เราก็จะมีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย ถ้าเราไม่รู้จักสิ่งใดเลยเจตคติก็จะไม่เกิดขึ้น หรือไม่มีสิ่งใดในโลก เราก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งใด ๆ เลย

2) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component or Feeling Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งถูกเร้าขึ้นจากการเรียนรู้ นั้น เมื่อเราเกิดการรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว จะทำให้เราเกิดความรู้สึกในทางที่ดี หรือไม่ดี ถ้าเรารู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ไม่ดี เราก็จะไม่ชอบหรือไม่พอใจในสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกนี้จะทำให้เกิด เจตคติในทางใดทาง

หนึ่ง คือ ชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ยากมาก ไม่เหมือนกับความจริง (Facts) ต่าง ๆ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าถ้ามีเหตุผลเพียงพอ

3) องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มในเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ (Action Tendency Component or Behavioral Component) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางใดทางหนึ่ง คือ พร้อมที่จะสนับสนุน ช่วยเหลือ หรือในทางทำลายขัดขวาง ต่อสู้

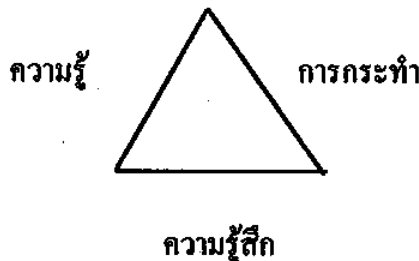
นิพนธ์ แจ่มเอี่ยม (2535 : 118-119) กล่าวว่า การที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ

1) องค์ประกอบทางด้านความรู้ (Cognitive Component) เป็นเพียงความรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น อาจเป็นความรู้เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ บุคคลหรือเป็นเพียงเหตุการณ์ต่าง ๆ

2) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Component) เป็นส่วนประกอบที่เข้ากับความรู้ กล่าวคือ เมื่อมีความรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว จะทำให้เกิดความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้ารู้สึกต่อสิ่งหนึ่งในทางที่ดี ก็จะชอบหรือพอใจในสิ่งนั้น จึงมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น และถ้ารู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ไม่ดี ก็จะมีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย และถ้าไม่มีความรู้สึกต่อสิ่งนั้นเลย เจตคติก็ไม่เกิดขึ้น

3) องค์ประกอบทางด้านการกระทำ (Action Tendency Component) เมื่อมีความรู้พอประมาณ มีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบพอประมาณ ก็มีความพร้อมที่จะปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ

อารี ศรีธัญพงศ์ (2530 : 282-283, อ้างถึงใน ทิพยา พันระไชย, 2539 : 20) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลปกติจะต้องประกอบด้วยอาการครบ 32 ประการ เช่นเดียวกับรูปสามเหลี่ยม ต้องประกอบด้วย 3 ด้าน สำหรับเจตคติม้องค์ประกอบอยู่ 3 ประการ ซึ่งประกอบกันเป็นเจตคติของบุคคล ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 รูปสามเหลี่ยมแสดงองค์ประกอบของเจตคติ

1) ด้านความรู้สึก การที่บุคคลจะมีเจตคติอย่างไร เช่น ชอบหรือไม่ชอบอะไรก็ตาม ขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบสำคัญที่สุด คือ ความรู้สึก เพราะความรู้สึกจะบ่งชี้ว่าชอบหรือไม่ชอบ

2) ด้านความรู้ บุคคลจะมีเจตคติอย่างไรต้องอาศัยความรู้หรือประสบการณ์ว่าเคยรู้จักหรือคุ้นเคยรับรู้มาก่อน มิฉะนั้นบุคคลไม่อาจกำหนดความรู้สึกหรือท่าทีว่าชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งมิฉะนั้น มีอาจบอกถึงเจตคติของตนได้

3) ด้านพฤติกรรม บุคคลจะมีเจตคติอย่างไรให้สังเกตจากการกระทำหรือพฤติกรรมถึงแม้ว่าพฤติกรรมจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของเจตคติแต่ยังมีความสำคัญน้อยกว่าความรู้สึก

แหล่งเจตคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526 : 91-93) ได้กล่าวถึงแหล่งสำคัญที่จะทำให้เกิดเจตคติ ดังนี้

- 1) ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) คือ การมีประสบการณ์เฉพาะอย่างกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ อาจมีความรู้สึกชอบ ไม่ชอบกับสิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่
- 2) การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (Communication from other) เป็นความเชื่อที่ติดฝังมาแต่กำเนิด เช่น เด็กจะได้รับการอบรมสั่งสอน หรือบอกจากผู้ปกครอง คำสั่งสอนดังกล่าวจะมีผลต่อความเชื่อถือและเจตคติต่อเด็กได้ หรือคำบอกเล่าของครูจะมีอิทธิพลต่อความเชื่อและเจตคติของเด็กได้
- 3) สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Model) เจตคติบางอย่างที่ถูกสร้างขึ้นจากการเลียนแบบจากผู้อื่น ขบวนการเกิดเจตคติโดยวิธีนี้เกิดได้โดย ชั้นแรกจากเหตุการณ์บางอย่างบุคคลจะเห็นว่าบุคคลอื่นมีการปฏิบัติอย่างไร ชั้นต่อไป คือ บุคคลจะแปลความหมายของการปฏิบัตินั้นในรูปความเชื่อเจตคติซึ่งมาจากการปฏิบัติของเขา ถ้าบุคคลนั้นมีความเคารพนับถือยกย่องบุคคลที่แสดงปฏิกริยานั้นอยู่แล้ว บุคคลนั้นจะยอมรับความรู้สึก ความเชื่อที่เขาคิดว่าบุคคลที่แสดงปฏิกริยานั้น ๆ มี
- 4) องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institution Factors) แหล่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดเจตคติ คือ โรงเรียน สถาบันที่ประกอบพิธีทางศาสนาหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่จะเป็นแหล่งสนับสนุนให้เกิดเจตคติบางอย่างได้

ชริกเลย์ (Shrigley, 1983 : 427) กล่าวว่า เจตคติไม่ได้มีมาแต่กำเนิด แต่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ เจตคติบางอย่างมีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่อยากให้ตนเองเป็นที่ยกย่องของสังคม โดยพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ คือ

1) ความรู้และความเชื่อ คนเรารับรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย การมีความรู้ หรือความเชื่อ นั้น เป็นกระบวนการของการจัดระเบียบข้อมูลของสิ่งที่เรารับรู้และเรียนรู้ให้เข้ากับหมู่พวกเรื่อง ที่ คล้ายคลึงกันก็จะจัดไว้เป็นประเภทเดียวกันเพื่อประโยชน์ในการจดจำและสามารถนำไปแก้ปัญหา อื่นต่อไปได้ ถ้าเกิดจากการจัดระเบียบข้อมูลนั้น ได้มาจากประสบการณ์โดยตรงซ้ำกันหลาย ๆ ครั้งก็จะเป็นความเชื่อที่คงทนมากขึ้น

2) ความรู้สึก การเกิดความรู้สึกประกอบความรู้ ความเชื่อ อาจจำแนกเป็น 2 ทิศทาง คือ ทางบวก และทางลบ

3) พฤติกรรมการแสดงออก โดยทั่วไปการแสดงออกตามเจตคติจะได้รับอิทธิพลจาก บรรทัดฐานทางสังคมที่กลุ่มคาดหวังให้สมาชิกปฏิบัติตาม รวมทั้งเป็นกรอบกว้าง ๆ ให้การแสดง ออกด้วยบรรทัดฐานนี้ได้รับอิทธิพลตั้งแต่เล็ก ๆ พ่อแม่ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ รวมทั้งการ เลียนแบบจากพ่อแม่ และบุคคลที่ใกล้ชิดอื่น ๆ ด้วย

การเกิดพฤติกรรมทางด้านเจตคติ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสนใจ การแสดงความรู้สึก การแสดงท่าที การแสดงว่าชอบ หรือไม่ชอบนั้นแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

(สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2529 : 95-96)

1) การรับรู้หรือการให้ความตั้งใจ (Receiving or Attending) เมื่อบุคคลไปปะทะกับ สิ่งเร้าใด ๆ ย่อมเกิดการรับรู้ หรือให้ความตั้งใจหรือเกิดความตระหนัก หรือเกิดความเต็มใจที่จะ รับรู้ และมีการคัดเลือก การรับรู้ และให้ความตั้งใจในสิ่งเร้าบางอย่าง

2) การตอบสนอง (Responding) เมื่อบุคคลรับรู้หรือให้ความตั้งใจในสิ่งเร้าใด ๆ ก็ตาม ในขั้นที่ 1 แล้ว มันเป็นพันธกรณีผูกพันให้บุคคลเกิดการตอบสนองต่อสิ่งเร้า อาจจะเป็นไปในรูป ของการเชื่อฟัง หรืออาจเกิดความสนใจ หรือความเต็มใจที่จะกระทำหรือเกี่ยวข้องด้วย หรือทำ ด้วยความสนุกสนาน

3) การเห็นค่า (Valuing) หลังจากทีบุคคลได้รับการตอบสนองต่อสิ่งเร้าแล้วบุคคลจะ เกิดความเชื่อในสิ่งเร้าที่เกี่ยวข้องซึ่งพัฒนามาเป็นความรู้ ความเข้าใจในสิ่งเร้านั้น ๆ ต่อมาเกิด ความรู้สึกชอบ และขั้นสุดท้ายจะเกิดการยอมรับอย่างแน่นแฟ้น

4) การจัดระเบียบ (Organizing) เมื่อบุคคลได้ยอมรับคุณค่าในสิ่งใดแล้ว ย่อมมี การ จัดระเบียบของคุณค่าเหล่านั้นเข้าเป็นหมวดหมู่หรืออาจจะพัฒนาคุณค่าสิ่งนั้นก็ได

5) การแสดงพฤติกรรมตามคุณค่าที่ปรากฏ (Characterizing by a Value) ในขั้นนี้ บุคคลจะแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมที่เขายึดถือ ซึ่งอาจเป็น พฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานสำหรับบุคคลนั้น ๆ

อิทธิพลที่มีต่อการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 225) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่กับอิทธิพลต่อไปนี้

1) แหล่งข่าวสาร รวมถึงผู้ให้ข่าวสารซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้ถ่ายทอดความรู้สึก นึกคิด เจตคติ เช่น ผู้ให้ข่าวเป็นคนน่าเชื่อถือ เป็นผู้ที่น่ารักใคร่ เป็นบุคคลสำคัญ ก็จะเกิดการถ่ายทอดความรู้สึก หรืออารมณ์ด้วย ตัวอย่างจากการโฆษณาชวนเชื่อของลัทธิการเมืองต่าง ๆ การเผยแพร่ศาสนา เป็นต้น

2) ผู้รับข่าวสาร ผู้รับข่าวสารจะถูกชักจูงให้เปลี่ยนแปลงเจตคติได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสติปัญญา วิจารณ์ญาณ ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้รับ ผู้รับเป็นผู้ที่เชื่อง่ายก็จะเปลี่ยนได้ง่าย

3) ข่าวสารหรือสื่อที่ใช้ สื่อที่ใช้ในการได้ข่าวสารนั้นถ้าได้ทำบ่อย และซ้ำพร้อมทั้งให้ความรู้สึกอารมณ์ตรงกับผู้รับก็จะทำให้ผู้รับเปลี่ยนง่ายขึ้น

4) ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อม เช่น เหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้รับรู้สึกว่าคนอื่นได้เปลี่ยนแปลงเจตคติแล้วก็จะเกิดการเลียนแบบอย่างขึ้น

ทฤษฎีการเกิดและการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2534 : 222-225) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเกิดและการเปลี่ยนแปลงเจตคติไว้ว่าการศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ ทางด้านเจตคติจะช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจเจตคติได้ดีขึ้น

การอธิบายเจตคติมีหลายแนวคิด ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1) กลุ่มที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ความสัมพันธ์เชื่อมโยง

2) กลุ่มที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ความเข้าใจ

เจตคติที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยความสัมพันธ์เชื่อมโยง

นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้มีแนวคิดที่เจตคติของเรานั้นเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ และมีการเปลี่ยนแปลงได้เหมือนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมขณะที่เราเรียนรู้ ก็จะเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ต่อสิ่งนั้นไปด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มนี้จึงมีการเสริมแรง การวางเงื่อนไข การเลียนแบบ และการถ่ายโยง

1) การเสริมแรง เป็นเจตคติที่เกิดขึ้นจากการเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ การเสริมแรงทางบวก เช่น เจตคติที่ดีต่อการเรียนได้รับคำชมจากครู ก็จะทำให้มีมานะพยายาม และตั้งใจเรียนมากขึ้น แต่ถ้ามีเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียน ได้ถูกติถูกว่าก็ยังไม่อยากเรียน

2) การวางเงื่อนไข การวางเงื่อนไขเกิดขึ้นเมื่อมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งแล้วไปควบคู่หรือสัมพันธ์กับอีกสิ่งหนึ่ง ทำให้มีเจตคติต่อสิ่งนั้นเหมือนกัน

3) การเลียนแบบ การเลียนแบบทางเจตคติเกิดจากการที่บุคคลรับรู้เจตคติที่คนอื่นมีอยู่ แล้วจึงรับมาเป็นของตนเองโดยที่ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ตรง

4) การเชื่อมโยง การเกิดเจตคติทางเชื่อมโยงเป็นผลจากบุคคลผู้เป็นเจ้าของเจตคติ มีการเชื่อมโยงลักษณะบางอย่างเข้าด้วยกัน ตามความคิดความเข้าใจของคนซึ่งการเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกัน

อย่างไรก็ตามเจตคติที่เกิดจากหลาย ๆ ลักษณะรวมกันได้เกิดจากการเสริมแรง เช่น ความประพุดดีดีทำให้นักเรียนได้รับคำชมจากครู ก็เชื่อมโยงไปถึงการเล่าเรียนเพื่อจะได้เอาอย่างนักเรียนรุ่นพี่ที่ได้รับการยกย่องเนื่องจากเรียนดี

เจตคติที่อธิบายด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ความเข้าใจ

1) ทฤษฎีความขัดแย้งด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Dissonance Theory) เฟสติงเจอร์ (Festinger) อธิบายว่า องค์ประกอบของเจตคติ คือความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งได้แก่ ความคิดเห็นข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่แต่ละคนได้รับ บางครั้งก็พบว่า ความรู้ความเข้าใจมีลักษณะที่ขัดแย้งกัน ทำให้เกิดความไม่เข้าใจและไม่สบายใจ จึงปรับความคิดความเชื่อให้ สอดคล้องกันนั้น เป็นการเปลี่ยนเจตคติ เช่น คนมีเจตคติว่าคนแต่งตัวดีเป็นคนฐานะดี แต่เขา พบว่าไม่เป็นความจริง เขาจึงต้องปรับเจตคติใหม่ว่าคนแต่งตัวดีอาจไม่ใช่คนฐานะดีก็ได้ ก็จะทำให้เขาเกิดความขัดแย้งน้อยลง เนื่องจากเขาเป็นคนที่แต่งตัวดีแต่ฐานะ ไม่ดี

2) ทฤษฎีความสอดคล้องระหว่างความรู้สึกหรืออารมณ์กับความรู้ความเข้าใจ (Affective Cognitive Consistency) เป็นทฤษฎีที่โรเซนเบิร์ก (Rosenberg) อธิบายว่าเจตคติจะไม่เปลี่ยน ถ้ายังมีความสอดคล้องกันระหว่างความรู้สึกหรืออารมณ์กับความรู้ความเข้าใจ แต่ ถ้าองค์ประกอบทั้งสองเกิดขัดแย้งกัน ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้ไปในทิศทางเดียวกัน มิฉะนั้นจะเกิดความไม่สบายใจขึ้น

3) ทฤษฎีความสมดุลย์ (Balance Theory) ไฮเคอร์ (Heider) มีแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ว่า แต่ละคนในสังคมเจตคติที่มีต่อบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ไปในทางที่สอดคล้องกันกับเจตคติของอีกคนหนึ่ง เพื่อให้เกิดความสมดุลย์ เมื่อเกิดสภาวะที่ไม่สมดุลย์บุคคลก็จะพยายามหาทางออกในการเปลี่ยนเจตคติ ให้เข้าสู่สภาวะสมดุลย์

4) ทฤษฎีความลงรอยเดียวกัน (Congruity Theory) ออสกู๊ด และเทนเนนบาว์ม (Osgood and Tannenbaum) มีแนวคิดว่าการเปลี่ยนเจตคติของบุคคลจะเป็น ไปในทิศทางที่สอดคล้องกับลักษณะที่เราประเมินผู้คนที่เกี่ยวข้องและเจตคติให้ลงรอยกับสถานการณ์มากขึ้น

ประโยชน์ของเจตคติ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529 : 95-96) กล่าวสรุปว่าเจตคติมีประโยชน์ดังนี้

- 1) ช่วยให้เกิดความเข้าใจในสิ่งเร้าต่าง ๆ
- 2) ช่วยในการปรับตัว
- 3) ช่วยป้องกันตัวเอง
- 4) ช่วยในการแสดงออกถึงค่านิยม

เพตี และเคซิออปโป (Petty and Cacioppo, 1982 : 7) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว โดยการจัดรูปหรือการจัดระบบสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว
- 2) ช่วยให้คุณกลหลักเลียงสิ่งที่ไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเอง
- 3) ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งที่ซับซ้อน ซึ่งการมีปฏิภิกิริยาได้ตอบหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้หรือเป็นรางวัลจากสิ่งแวดล้อม
- 4) ช่วยให้คุณกลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำความพอใจมาให้กับบุคคลนั้น

วรรณคดี แสงประทีปทอง (2536 : 55-57) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดเจตคติไว้ดังนี้

- 1) การวัดเจตคติเพื่อทำนายพฤติกรรม การทราบเจตคติของบุคคลย่อมช่วยให้ทำนายการกระทำของบุคคลได้ ความสามารถในการทำนายพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นความต้องการของมนุษย์และสังคม เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้อง
- 2) การวัดเจตคติเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล
- 3) การวัดเจตคติเพื่อหาทางป้องกัน
- 4) การวัดเจตคติเพื่อหาทางแก้ไข ในสังคมประชาธิปไตย บุคคลสามารถจะมีเจตคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันไปได้มาก แต่ในบางเรื่องจำเป็นที่จะต้องได้รับความคิดเห็นและเจตคติและเจตคติที่สอดคล้องกัน เพื่อที่ประชาชนจะได้มีการกระทำที่พร้อมเพรียงกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นภาพร เมษรักขาวนิช (2515 : 66) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ทัศนคติในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบสำรวจทัศนคติในการเรียนของบราวน์ และโฮลท์แมน ฟอรัม เอส พบว่าทัศนคติในการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้วยขนาด .400

สุวิมล ว่องวานิช (2522 : 60) ศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า ทัศนคติในการเรียนโดยส่วนรวมเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับทัศนคติในการเรียนเท่ากับ .322

สุวิมล เค่นสุนทร (2525 : 89-92) ศึกษาตัวแปรด้านจิตวิทยาที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2524 จำนวน 1, 031 คน พบว่าแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ เกษตรกรรม ช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาบังคับ ได้แก่ ทัศนคติในการเรียน และยังมีแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ พาณิชยกรรม และศิลปหัตถกรรม ตัวพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเกรดเฉลี่ยวิชาเลือก ได้แก่ ทัศนคติในการเรียน

บราวน์และโฮลท์แมน (Brown and Holtzman, 1956 : 214-217, อ้างถึงใน คุณฎี ภา
ชา, 2537 : 29) ได้ตั้งสมมติฐานว่าองค์ประกอบที่เกี่ยวกับทัศนคติในการเรียนจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนมากกว่าตัวทำนายด้านบุคลิกภาพและจิตใจอื่น ๆ จึงได้สร้างแบบสำรวจทัศนคติใน
การเรียนขึ้น (The Survey of Study Attitudes) ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในเกรด 12
ของโรงเรียนมัธยมในอออสติน จำนวน 455 คน แล้วนำคะแนนทัศนคติในการเรียนไปหาค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปรากฏว่า นักเรียนชายมีค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์ เท่ากับ .48 และนักเรียนหญิงมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .51 เมื่อนักเรียน
ย้ายเข้าไปอยู่ในมหาวิทยาลัย ได้นำแบบสำรวจไปศึกษาต่ออีก ผลการวิจัยพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์ของคะแนนจากแบบสำรวจทัศนคติในการเรียนของนักเรียนชายเท่ากับ .85 และ
นักเรียนหญิงเท่ากับ .80

ไอแกนและดรีเกอร์ (Aiken and Dreger, 1961 : 19-24, อ้างถึงในคุณฎี ภา
ชา, 2537 :
31) พบว่า ทัศนคติเป็นตัวทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญ สำหรับ
นักเรียนหญิง แต่สำหรับนักเรียนชายพบว่า ทัศนคติในการเรียนไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
คณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ

โคเวล และเอ็นทวิสเติล (Cowell and Entwistle, 1971 : 85-90) ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติในการเรียนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนวิทยาลัยเทคนิคปีที่ 1 และปีที่ 2 จำนวน 117 คน โดยใช้แบบสำรวจทัศนคติในการเรียน พบว่า ทัศนคติในการเรียนเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .29 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คอยโว (Koivo, 1983 : 2624-A, อ้างถึงใน คุณฎี ภาชา, 2537 : 33) เมื่อใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใน Midwest จากประชากรจำนวน 625 คน โดยการแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงร้อยละ 25 ของประชากร และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำร้อยละ 25 ของประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน พบว่า นักเรียนในกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีทัศนคติในการเรียนแตกต่างกัน และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีทัศนคติในการเรียนดีกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และพบว่านักเรียนหญิงที่มีทัศนคติในการเรียนดีกว่านักเรียนชาย

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่าเจตคติต่อการเรียนการสอนสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน